

وزارت علوم، تحقیقات و فناوری
معاونت فرهنگی و اجتماعی
اداره کل فرهنگی و پیشگیری

ستاد مبارزه با مواد مخدر
معاونت کاهش تقاضا
و توسعه مشارکت های مردمی
اداره کل فرهنگی و پیشگیری

پیشگیری نوین

ویدئو اسلاید، مسولان، مدیران و کارشناسان دانشگاهها
و مؤسسات آموزش عالی کشور

پیام این شماره:

دارا بودن مهارت حل مساله از واکنش های عملیه در پیشگیری از مصرف مواد محسوب می شود

از مساله اجتماعی تا مساله جمعی

- ◀ نگاهی اجمالی به اصول و مبانی پیشگیری از اعتیاد
- ◀ خرده فرهنگ ها و اعتیاد به مواد مخدر و محرک
- ◀ لزوم تقویت نقش دانشگاه در پیشگیری از اعتیاد جوانان
- ◀ اعتیاد و دانشجویان به روایت اساتید دانشگاه ها
- ◀ سبک زندگی و مصرف مواد مخدر
- ◀ مختبر بین المللی مواد مخدر تا قرن ۲۱

از مساله اجتماعی تا مساله جمعی

سامان دهند و آنها را هدفمندانه برای مقابله با این امر به کار گیرند، یا وجود ندارند و با آنکه آن قدر محدودند که در برابر مشکل موجود، وزن چندانی ندارند. این در حالی است که نهادهای موجود دارای کارکرد بسیار مثبتی بوده و نتایج ملموس و قابل توجهی داشته‌اند.

تجربه سال‌ها مبارزه دولتی نشان داده است که نسبت میان هزینه‌ها و دستاوردها یک نسبت منطقی و معقول نبوده است. خسارات مادی چند ده هزار میلیارد تومانی و نیز خسارات معنوی غیرقابل محاسبه، حاکی از عمق آسیب‌پذیری جامعه ما در قبال این تهدید است. برای برقراری نسبت معقول میان هزینه و دستاورد و نیز کاهش این خسارات عظیم، راهی جز درگیر کردن همه جامعه در امر مقابله با این آسیب و تبدیل مساله اجتماعی به مساله جمعی وجود ندارد. برای این منظور رفع موانع فرهنگی که به خوبی در این شعار سازمان ملل که "بیا بید درباره موادمخدر صحبت کنیم" تجلی یافته، یکی از اقدامات مهم به شمار می‌رود. هم‌چنین بسترسازی جهت حضور نهادهای مدنی موجود و توانمندسازی آنها و نیز فرآیند مهم نهادسازی مردمی، مهم‌ترین قدم در جمعی ساختن مساله اجتماعی موادمخدر است. اهتمام بیشتر و جدی‌تر در این خصوص می‌تواند موجب افزایش کارآمدی و رضایت‌مندی عمومی شود.

شاهد آن هستیم که به دلیل همان هاله‌ها کمترین گفتگویی در این خصوص در خانواده‌ها به وجود نمی‌آید. هر جا هم صحبتی می‌شود، تنها نوعی مشاجره یا هشدار کلی است که عملاً سودی ندارد. شاید یکی از دلایل آنکه مصرف موادمخدر یک پدیده مخفی است، همین وضعیت هاله‌ای باشد.

مقصود از وجود مشکل ساختاری در جمعی شدن مساله اجتماعی آن است که در حالی که ساختار فرابخشی و ملی برای مقابله با پدیده موادمخدر وجود دارد و نهادها و سازمان‌های متعددی در این حوزه فعالیت می‌کنند، یک نگرش بخشی و سازمانی به مساله (که البته متناظر از بحث تخصصی بودجه است) مانع از شکل‌گیری یک نگرش ملی می‌شود. به همین دلیل عملاً امکان وفاق حول راهکارهای مشترک را منتفی می‌کند. همین نگرش بخشی از سوی دیگر مانع می‌شود که بسیج و مشارکت عمومی حول این مساله ایجاد شده و از امکانات فرا دولتی و درون‌جامعه‌ای برای مقابله با آن استفاده گردد.

در کنار دو مشکل پیش‌گفته، نواقص و ضعف‌ها در امکانات جامعه‌ای نیز مزید بر علت شده و مانع دیگری در شکل‌گیری مساله جمعی می‌شود. در حالی که جامعه ما روند مدرن شدن را طی می‌کند، نهادهای غیردولتی توانمند و باسابقه‌ای که بتوانند نیروهای غیردولتی را

اعتیاد و مصرف موادمخدر بدون شک یک مساله مهم اجتماعی ایران امروز است. اثبات این ادعا چندین دشوار نیست. کفایت آمارهایی که اخیراً درباره خسارات ناشی از این پدیده و نیز آمارهایی را که از تعداد مصرف‌کنندگان آرایه می‌شود، در کنار دغدغه جدی جامعه از این مساله قرار دهیم تا وسعت و اهمیت آن را دریابیم. اما در کنار این همه خسارات و آمارهای مختلف، چرا جامعه ما آن‌طور که شایسته است، نتوانسته خود را با این موضوع درگیر کند؟ به عبارت دیگر چرا این مساله اجتماعی فراگیر نتوانسته است به مساله جمعی تبدیل شود؟ برای پاسخ به این

مهم‌ترین مشکل فرهنگی که مانع از تبدیل این «مساله اجتماعی» به «مساله جمعی» است، هاله‌هایی است که حول اعتیاد و مصرف موادمخدر قرار دارد که آن را به یک تابو تبدیل کرده و به همین دلیل هرگونه گفتار درباره آن را ممنوع و غیرقابل تحمل نموده است.

سوال می‌توان به مشکلات ساختاری، فرهنگی و جامعه‌ای اشاره کرد.

مهم‌ترین مشکل فرهنگی که مانع از تبدیل این "مساله اجتماعی" به "مساله جمعی" است، هاله‌هایی است که حول اعتیاد و مصرف موادمخدر قرار دارد که آن را به یک تابو تبدیل کرده و به همین دلیل هرگونه گفتار درباره آن را ممنوع و غیرقابل تحمل نموده است. وقتی یک پدیده به تابو تبدیل می‌شود، در اولین قدم از حوره رسمی جامعه خارج می‌شود. از سوی دیگر وقتی کشش به سوی یک تابو وجود داشته باشد، یعنی به رعم وضعیت منکوب‌کننده‌ای که وجود دارد، میلی برای گفتار درباره آن و انجام آن وجود داشته باشد، این پدیده وضعیت مخفی و پستویی یافته و فقط از حوره انتظار خارج خواهد شد. در این شرایط فضا برای رشد قارچ‌گونه پدیده آماده می‌شود و در مقابل، امکان کاهش شدت و حدت آن تقلیل می‌یابد و یک نوع خلأ مقابله‌ای به وجود می‌آید. برای مثال، در حالی که خانواده به دلیل همبستگی جمعی بالا و روابط سلسله‌مراتبی پذیرفته شده، می‌تواند نقش مهمی در مصون‌سازی فرزندان ایجاد کند، عملاً

نگاهی اجمالی به اصول وقواعد پیشگیری از اعتیاد

راه‌حل‌های مناسب و ویژه‌ای برای مشکلات خاص گروه‌های در معرض خطر و گروه‌های مربوط به آنها ارایه گردد. کودکان و نوجوانان و دانشجویان همانند والدین و خانواده‌ها، هدف‌های اصلی برنامه‌های پیشگیری هستند سایر گروه‌هایی که خطرات خاصی را با خود دارند در فعالیت‌های پیشگیری بر اولویت قرار می‌گیرند. هدف این برنامه‌ها پیشگیری از فعالیت و رفتارهای به اصطلاح خطرناک است و در صورتی که افراد قبلاً به این گونه رفتارها روی آورده باشند، سعی می‌کنند تا این گونه رفتارها را تغییر داده و یا مشکلات ایشان را درک نموده و آنها را جهت ترک رفتارهای ناپسندار در یک برنامه خصوصی و فشرده قرار دهند.

طبقه‌بندی فعالیت‌های پیشگیری

۱- برنامه‌های پیشگیری گسترده یا «جهانی»، به منظور کمک به کل جامعه یا بخش‌های وسیعی از آن جهت ترغیب بهداشت و پیشگیری از شروع سوء مصرف مواد طراحی می‌شوند.

۲- برنامه‌های پیشگیری منتخب، گروه‌های در معرض خطر مانند کودکان معزین، دانش‌آموزانی که در امور درسی خود ضعیف هستند، افرادی که در برقراری ارتباط با دیگران به دلیل ناتوانی‌های شخصیتی مشکل دارند، مشکلات مربوط به فقر، مشکلات اقتصادی و غیره را در بر می‌گیرند. هدف برنامه‌های پیشگیری منتخب به‌طور کلی کاهش تاثیر این عوامل خطر و جلوگیری یا کاهش سوء مصرف مواد مخدر از طریق تقویت راهبردهایی چون تحمل و پذیرش و یا سایر مهارت‌های زندگی است.

۳- برنامه‌های پیشگیری مشخص و تعیین شده برای افرادی که قبلاً اسیر اعتیاد یا سایر رفتارهای خطرناکی که افراد را مستعد سوء مصرف مزمن مواد مخدر می‌کند، طراحی شده‌اند.

۴- برنامه‌های زیربنایی، برنامه‌هایی هستند که به منظور کاهش مشکلات اجتماعی مربوط به سوء مصرف مواد مخدر و ایجاد فعالیت‌های درآمدزا مانند برنامه‌های کسب درآمد، شغل و محل سکونت طراحی شده‌اند. اقداماتی که جایگزین‌های عاری از مواد مخدر ارایه می‌کنند مانند مراکز جوانان، مراکز ورزشی و فرهنگی شاید مهم‌تر از هر برنامه دیگری باشند.

اطلاعات صحیح در خصوص ماهیت مشکلات مربوط به سوء مصرف مواد مخدر در یک جامعه برای توسعه اهداف عملی و روشن لازم و ضروری است. مسوولان طراحی برنامه‌های پیشگیری باید جوامع یا گروه‌های مورد نظر را فعال نموده و به آنها اجازه دهند تا در یافتن راه حل مشکلات خود مسوولیت داشته باشند.

محیط اجتماعی/زمینه‌های پیشگیری

یکی دیگر از طبقه‌بندی‌هایی که غالباً در فعالیت‌های پیشگیری استفاده می‌شود، طبقه‌بندی بر اساس زمینه اصلی برنامه پیشگیری مورد نظر است که عبارتند از:

۱. والدین و خانواده
۲. مدارس
۳. برنامه‌های خارج از مدارس برای جوانان
۴. گروه‌های مذهبی
۵. محل کار
۶. رسانه‌های جمعی
۷. دانشگاه‌ها

به‌طور کلی هدف از پیشگیری از مصرف مواد مخدر، جلوگیری از رویداد سوء مصرف مواد در اجتماع است. زیرا بهتر و مقرون به صرفه‌تر است که با این گونه مشکلات در همان مرحله اول مقابله شود تا در مراحل بعدی هدف عملی‌تر، کاهش یا به تعویق انداختن شروع سوء مصرف مواد در اجتماع است، چرا که آسیب‌پذیری در برابر سوء مصرف مواد معمولاً بالا رفتن سن، کمتر می‌شود هر چه بیشتر بتوانیم شروع آن را به تعویق بیندازیم، امکان به دام افتادن افراد کمتر می‌شود. اهداف دیگری که در برخی از کشورها دنبال می‌شود شامل پیشگیری از پیشروی به سوی اعتیاد کامل به مواد مخدر است. در صورتی که برنامه‌های پیشگیری در مراحل اولیه آغاز شوند، شانس موفقیت، بیشتر خواهد بود. واضح است که بدون استراتژی پیشگیری موفق، کلیه سیاست‌های مبارزه با مواد مخدر، در نهایت شکست خواهند خورد.

شکل اولیه برنامه‌های پیشگیری از سوء مصرف مواد بیشتر بر اساس عقیده و نظر بوده است تا علم. رویکرد اصلی در این رابطه، توزیع اطلاعات با این فرض بود که اگر مردم از عواقب منفی سوء مصرف مواد مخدر مطلع باشند، دیگر این مواد را مصرف نخواهند کرد. ارزیابی‌ها نشان داده‌اند که رویکرد توزیع و پخش اطلاعات، دانش مردم را نسبت به عواقب منفی مصرف مواد مخدر افزایش می‌دهد.

اساس برنامه‌های موثر پیشگیری

ارایه اطلاعات صحیح در خصوص ماهیت و وسعت سوء مصرف مواد مخدر از کمک‌های مهم و حیاتی به برنامه‌های پیشگیری محسوب می‌شود. این گونه اطلاعات به‌طور کلی از طریق انجام مطالعات طولی و شیوع سوء مصرف مواد مخدر به دست می‌آید. اطلاعات صحیح در خصوص ماهیت مشکلات مربوط به سوء مصرف مواد مخدر در یک جامعه برای توسعه اهداف عملی و روشن لازم و ضروری است. مسوولان طراحی برنامه‌های پیشگیری باید جوامع یا گروه‌های مورد نظر را فعال نموده و به آنها اجازه دهند تا در یافتن راه حل مشکلات خود مسوولیت داشته باشند.

فعالیت‌های برنامه پیشگیری که عوامل گسترده‌ای را مدنظر قرار می‌دهند می‌توانند با استراتژی‌های دیگری که هدفشان بهبود زندگی مردم و جامعه است، به صورت یکپارچه عمل نمایند. براین اساس یک طرح یا استراتژی پیشگیری سوء مصرف مواد مخدر می‌تواند در چارچوب یک طرح جامع‌تر پیشگیری از جرم، سلامت یا بهداشت قرار گیرد.

اهداف و انواع برنامه‌های پیشگیری

پیچیدگی راهی که به مصرف مواد مخدر می‌انجامد، به توسعه چندین استراتژی گسترده پیشگیری ختم شده است. در کلیه این استراتژی‌ها سعی می‌شود که

خرده فرهنگ‌ها و اعتیاد به مواد مخدر و محرک:

دیالکتیک تمایز و مقاومت در بین نمونه‌ای از جوانان

دکتر محمد رضایی، استاد یار دانشگاه تربیت مدرس

یا شاید نسخه‌های موجود برای مواجهه با مصرف مواد مخدر و محرک اما اجازه بدهید به این نکته پردازیم که متأسفانه، در بهترین حالت تقریباً، نسخ‌های واحد داریم علت اصلی این فقدان، به عدم شناخت ما از جامعه مورد مطالعه برمی‌گردد. ما اطلاعات دقیقی از روند مصرف و تنوع مصرف در میان گروه‌های مختلف جامعه نداریم. ولی، یک گزاره کلی داریم: مصرف مواد مخدر و محرک در این سنی یعنی گرفته است. امروز بر این، بیشتر مطالعات متمرکز بر مصرف کنندگان است که از اقبال کم درآمد جامعه اند ما چهره مواد مخدر را در صورت بی‌خانمان‌ها، فرودستان و طیفی از افراد جامعه می‌بینیم که نشانگان بدبختی در چهره آنها دیده می‌شود. ما تقریباً از نسبت مصرف مواد مخدر در میان بخش زیادی از جامعه جوان آگاهی دقیقی نداریم.

مشکل بررسی مصرف و سوءمصرف مواد مخدر و محرک‌ها در ایران را نباید در

خلاءهای مفهومی به تنهایی جست‌وجوی (۱۳۹۰) اشارات اولیه برای تغییر در نگاه ما نسبت به سیاستگذاری حوزه مواد مخدر را پیش می‌کند. آغاز مصرف مواد به نظر پدیدهای پیچیده‌تر از تداوم آن است. با وجود این، به نظر می‌رسد تمار تحقیقاتی که نقطه آغاز را مد نظر قرار داده‌اند چندان زیاد نیست. تحقیق لکننا و همکارانش (۲۰۱۰) از معدود تحقیقاتی است که در این زمینه وجود دارد. آنها گویانند نشان دهند که مصرف اول با ویژگی‌های این آغاز (متغیرهایی مانند مصرف به تنهایی یا به همراه دیگران، استفاده از سرنگ مشترک یا شخصی و مانند این‌ها)، رفتارهای پرخطر در لحظه آغاز و خط سیرهای آنی مصرف مواد پیوند دارد. متغیرهای مختلفی در شروع با کدام ماده تأثیر دارد: سن، سطح تحصیلات، منطقه تزریق یا مصرف، موقعیت مصرف، الگوهای خودتزیقی، وضع کلیت، وضعیت ابتلا به ویروس هپاتیت C، از مهمترین متغیرهایی بودند که در این تحقیق براساس یافته‌های کمی نشان داده شدند. اما، یافته‌های کیفی این تحقیق نیز نشان داده است، منطبق آغاز تزریق (مانند کنجکاو، تأثیر دوستان، تجربه تازه و متفاوت از دیگر شیوه‌های مصرف مواد مانند بلع، دود کردن یا استنشاق، خود درمانی و مانند اینها) و تجربه ذهنی (مانند احساس‌های مثبت خوشی، احساس آسمائی، سبکی و سرخوشی) احساسات منفی مانند توهم از اولین تزریق ناشی از نخستین تزریق، بسته به انواع مواد، متفاوت است.

به نظر می‌رسد، نقطه شروع دلالت‌های خوبی برای تحلیل شرایطی به دست می‌دهد که افراد درگیر مصرف و یا سوءمصرف مواد می‌توانند. ما از این لحظه مهم به **پیک اول** یاد می‌کنیم که همچون سرخشی مهم از فضای اجتماعی به **سیر** بوردیویی است که ریشه‌های اولیه برای درگیر شدن در فرایندهای بعدی مصرف مواد را تدارک می‌بیند. با این توصیف یک سوال مهم چراغ راه این مسیر خواهد بود: در کدام «فضای اجتماعی» و چگونه مصرف مواد محرک و مخدر معنا پیدا میکند؟ چگونه «مصرف اول» برای فرد، معنادار می‌شود؟ و بالاخره، چرا تداوم مصرف رخ میدهد؟ در پاسخ به چنین پرسشی است که دعوی ما شکل می‌گیرد. ما در این تحقیق استدلال کردیم که آغاز و تداوم مصرف محرک‌ها و توهم‌زاهای جامعه مورد نظر **حقیق** در فضاهای اجتماعی فراغتی و با تکیه بر تعریف خاصی از هویت مبتنی است. این تعریف از هویت، بر محور تمایز و مقاومت استوار است. به بیان ساده، جوانان در برابر خواست ایجاد **سختی** در خود به گروه بندی‌هایی وارد می‌شوند که امکان ایجاد سرمایه‌های خرده فرهنگی را فراهم می‌سازد. چنین سرمایه‌هایی افزون بر تشخیص بخشی به حس مقاومت در برابر نظم موجود در قالب احساس‌هایی کمک می‌کند. این، در واقع، ساروکار تداوم مصرف محرک‌ها و توهم‌زاه است (این مطلب خلاصه طرح پژوهشی است، تحت عنوان: «خرده فرهنگ‌ها و اعتیاد به مواد مخدر و محرک: دیالکتیک تمایز و مقاومت در بین نمونه‌ای از جوانان» که در سال ۱۳۹۳ انجام شده است).

مرور کارهای انجام شده در حوزه مطالعات یا جامعه‌شناسی مواد مخدر و محرک در ایران نشان می‌دهد که نیاز به نوعی تحول مفهومی در مطالعه سوءمصرف مواد مخدر پدیدار شده است. دو خاستگاه این تحول را باید در تحولات اجتماعی و تغییرات معرفتی جست‌وجوی که دامن فضای اجتماعی و مطالعاتی کشور را فرا گرفته است. همیشه جداسازی این دو تحول امکانپذیر نیست، اما چه بسا، بتوان آنها را در سطح تحلیل از هم جدا کرد. مهمترین دگرگونی اجتماعی مورد نظر در این نوشتار، پیوند هر چه بیشتر جامعه ایرانی به جریان‌های جهانی تغییرات و دگرگونی‌هاست. این پیوند و غرق شدن تا به اندازه‌ایست که می‌توان از نوعی «مهاجرت ذهنی» گسترده در جامعه یاد کرد. این مهاجرتی فیزیکی نیست. این گونه مهاجرت متضمن دو نوع زیست بوم متفاوت است. در حالیکه فرد از حیطه جغرافیایی در زیست بوم کشور خود زندگی می‌کند، به لحاظ ذهنی به جغرافیای فرهنگی دیگری وابسته است. عادت کردیم که این **شیوه** زندگی را به جهانی شدن نسبت دهیم. البته این سخن نادریست. حجم گسترده تعاملات جهانی و فرامیزی به این وضع دامن می‌زنند.

متصل با این دگرگونی‌ها، اما با تأکیدی متفاوت، تحولات مفهومی در حوزه اندیشه و بررسی رفتارهای افراد در زمینه‌های مختلف است. مفهوم مشهور برای توصیف این وضع، «چرخش فرهنگی» است. صریح‌ترین برداشت از این مفهوم به نقش مهم فرهنگ در تحلیل‌های اجتماعی برمی‌گردد. اساساً، این مفهوم ناظر بر استقلال منطق درونی حوزه فرهنگ از حوزه‌های دیگر و تأثیر آن بر تکوین وقایع مهم اجتماعی است.

دلالت دو تغییر عمده پیش گفته برای مطالعات سوءمصرف مواد در ایران این است که چه بسا باید در علت‌شناسی مصرف این مواد و تبیین چرایی آن بازنگری کرد. با وجود این، منظور، کنار گذاشتن دستاوردهای دیگر محققان نیست. تردیدی نیست که حقایق زیادی در این **حقیقات** وجود دارد که به کارگرفته

شدند و چه بسا در آینده باید بیشتر به آنها توجه داشت. منظور ما **گشردن** باب‌های تازه یا مناظر دیگر و متفاوت برای مطالعه این پدیده شوم در جامعه است. اولین این دغدغه‌ها، ناظر بر همسان‌انگاری همه انواع مصرف مواد مخدر است. به نظر می‌رسد، هر ماده مخدر یا محرک ویژگی‌های خاص خود را دارد. همین ویژگی‌هاست که این مواد را به ماده‌های خوشایند برای گروهی و ناخوشایند برای گروهی دیگر تبدیل می‌کند. به دلیل همین شخصیت‌های مختلفی که مواد دارند، نمی‌توان توضیحی یک‌گانه از مواجهه افراد با این مواد عرضه کرد. نکته مهم دیگر در بحث از مطالعه سوءمصرف مواد مخدر، توجه به تغییراتی است که در دوره‌های مختلف وجود دارد. مشکل اینجاست که بیشتر مطالعات این حوزه به گونه‌ای با این پدیده مواجه شدند که گویی دوره بندی مصرف مواد از حیث زمان و نوع موادی که مصرف می‌شود وجود ندارد. می‌شام در مقاله خود (۲۰۰۴) نشان داده است که چگونه مصرف اکستازی و کوکائین در سال‌های ۹۰ تا اوایل قرن ۲۱ در میان جوانان انگلستان دچار تحول شده است. این تحول، هم در نوع مصرف مواد است، مانند مصرف این دو ماده در میان جوانان انگلیسی که از حالت اعتیاد به مصرفی تفریحی تغییر یافته است، و هم در نوع موادی است که مصرف می‌شود. گولاب و همکارانش (۲۰۰۴) مفهوم «دوره‌های مواد» را برای توصیف این وضعیت برگزیدند. چنین دغدغه‌هایی ناظر بر ملاحظات سیاستگذارانه نیز می‌تواند باشد.

برای دوری جستن از این وحدت‌نگاه باید به مفاهیم دیگری دست یافت که برش‌های دقیق‌تر و کارآمدتری از جامعه‌شناسی کنند. در ایران ارائه می‌دهد. نهایت این خواست، می‌تواند تریسیم اطلس مصرف مواد مخدر در ایران باشد. کاش می‌شد به برشی می‌رسیدیم که در آن، تقاطع‌های نوع مصرف و نوع گروه‌های اجتماعی درگیر در آن معین می‌شد. نمی‌خواهیم در کارآمدی **سختی**

لزوم تقویت نقش دانشگاه در پیشگیری از اعتیاد جوانان

دکتر حسین میرزایی، مدیر کل فرهنگی و اجتماعی وزارت علوم

خود فرد معتاد و تجربه طلبی، پنج عامل اصلی گرایش به مصرف مواد مخدر است. معتاد معلول و جمعیت اجتماعی است، متأسفانه در چند سال اخیر تمایل به مصرف مواد مخدر از سنی به صنعتی گرایش یافته است، البته این مراحل هم چنان در حال گذار است، به طوریکه هنوز افراد معتادی مشاهده می‌شوند که از مواد مخدر سنتی مانند حبشیش استفاده می‌کنند. اعتیاد یک معلول است و معتاد معلول یک وضعیت اجتماعی است، زمانی که سرعت دسترسی به یک پدیده کمتر از چند دقیقه باشد پدیده است که زمینه برای مصرف مواد مخدر برای معتادان به خوبی فراهم می‌شود؛ باید به صورت سیستمی با معضل اعتیاد برخورد کرد و تقبل این مسؤلیت توسط یک دستگاه نمی‌تواند نتیجه بخش باشد و وظیفه دانشگاه‌ها در بحث فرهنگی به ویژه در پیشگیری از اعتیاد جوانان باید تقویت شود فضای دانشگاه‌ها باید

- شود فضای دانشگاه‌ها باید
- پرنشاط شود و انجمن‌های علمی، نشریات، تشکل‌های و کانون‌های دانشجویی به عنوان چهار رکن اصلی دانشگاه‌ها می‌توانند در حل معضل اعتیاد نقش مهمی داشته باشند. علائق و سلیقه دانشگاه باید در چهارچوب قوانین دانشگاه انجام گیرد چراکه تک صدایی جواب نمی‌دهد، برای رفع معضل اعتیاد، دانشگاه‌ها باید به بالندگی و نشاط برسند، زیرا دانشگاهی که نتواند مشکل خود را برطرف سازد، قادر به رفع مشکلات جامعه نیست (خلاصه بحث در همایش ملی مواد اعتیاد آور نوین صنعتی، دانشگاه اصفهان).

فضای دانشگاه‌ها باید پرنشاط شود و انجمن‌های علمی، نشریات، تشکل‌های و کانون‌های دانشجویی به عنوان چهار رکن اصلی دانشگاه‌ها می‌توانند در حل معضل اعتیاد نقش مهمی داشته باشند.

اریکو دو اولیویرا ایرس / برزیل
ERICO DE OLIVEIRA AYRES/ BRAZIL

در صورتی که بتوان واقعیت‌های اعتیاد به مواد مخدر در جامعه را به نمایش گذاشت بسیاری از مشکلات حل خواهند شد. زیرا این مشکل تنها با سخنرانی قابل رفع نیست. تقویت باور فرد معتاد برای به خودآگاهی رسیدن بخشی مهمی از مشکل را برطرف می‌کند. فرد معتاد باید در مقابل یک آینه قرار گیرد تا وضعیت خود را درک کند و بتواند مشکلات روحی و روانی خود را برطرف سازد. جامعه و مسؤولان به این نگرش رسیده‌اند که اعتیاد یک بیماری است و تمام افراد مبتلا به این معضل نیازمند درمان هستند و لازم است برای رفع معضل اعتیاد از پتانسیل خانواده‌ها نیز کمک گرفت. متأسفانه شیوع اعتیاد به قدری است که اغلب خانواده‌ها کم و بیش با این پدیده آشنا هستند و باید در نظر داشت اعتیاد یک مسئله اجتماعی است و نه فردی، بنابراین یک پاسخ اجتماعی می‌طلبد و باید با نگرش اجتماعی تبیین شود. نیروی جوان یک فرصت است و جمعیت ناسان از آن به عنوان بجنره جمعیتی یاد می‌کنند. بخش قابل توجهی از هرم سنی جمعیتی در بازه سنی ۱۵ تا ۴۵ قرار دارد و نیروی جوان به عنوان جمعیت فعال یک فرصت ویژه جمعیتی برای کشور است. در صورتی که از بجنره جمعیتی استفاده بهینه نشود این فرصت تبدیل به یک تهدید می‌شود. متأسفانه به نظر می‌رسد نیروی جوان جامعه به عنوان یک فرصت برای جهش و توسعه کشور دیده نمی‌شوند و جوانان درگیر مشکلاتی از قبیل ازدواج، بیکاری و اعتیاد هستند. بخشی از این مشکلات ناشی از بی‌تدبیری و یا عدم استفاده مطلوب از امکانات است. واقعیت‌های جامعه را باید از طریق تحقیقات پژوهشی شناخت و برای رفع آن راهکار ارائه داد و اگرچه کار فرهنگی کردن و وظیفه اصلی دانشگاه است، اما تمام مسؤولان در برطرف کردن و پیشگیری از معضل اعتیاد نقش دارند. اعتیاد یک معلول است و باید علت اصلی آن را پیدا کرد، اعتیاد باید به عنوان یک معلول دیده شود، زیرا شمار مبتلایان به آن در حال افزایش است. بنابراین باید علت آن را شناسایی کرد و راهکارهای کاربردی‌تری برای رفع آن ارائه داد.

تحقیقات (۱۰ هزار پاسخگو) به پرسش نامه‌ها در دانشگاه‌ها) نشان می‌دهد، عصبانیت و پرخاشگری، معرفی دوستان، باور به گرایش مصرف مواد در بین جوانان، نگرش مثبت در

میان نامه

مصاحبه

سبک زندگی و مصرف مواد مخدر در میان دانشجویان دانشگاه های شهر تهران

طیبه طائب، کارشناس ارشد دانشگاه علم و فرهنگ

پژوهش پیش رو قصد دارد تا به بررسی نسبت سبک زندگی و مصرف مواد مخدر در میان دانشجویان شهر تهران پرداخته و مساله مواد مخدر را از نگاه دانشجوی مصرف کننده مواد با عمق بیشتری بررسی کند. در این مسیر با استفاده از نظریات حوزه سبک زندگی و نظریات حوزه مواد مخدر و جمع بندی آنها با یافته های موجود به نظریاتی

دانشجوی مصرف کننده مواد
ضمن متمایز کردن خود از سایر
گروه های مصرف کننده بر نقش
و اهمیت گزینش های خود بر
سبک زندگی اش صحنه می
گذارد و روایتی را از مصرف خود
ارائه می دهد که به شدت سیال،
برساخته و پویاست.

دست یافتیم که مصرف مواد را به منابه سبک زندگی نگریسته اند.

با استفاده از مصاحبه نیمه ساخت یافته و روش نمونه گیری احتمالی غیرهدفمند با مشارکت کنندگان تحقیق ارتباط گرفتیم جامعه آماری ما دانشجویان دانشگاه های شهر تهران بوده که در رشته های مختلف مشغول به تحصیل هستند. یافته های تحقیق در سه گزاره اصلی قابل تجزیه و تحلیل اند. سبک زندگی دانشجویی و مصرف مواد، مناسکی شدن مصرف مواد و گونه شناسی مصرف کنندگان.

نتایج نشان دادند که دانشجویان مصرف کننده مواد نه در قالب یک مصرف کننده عام، بلکه با عناصری که از فرهنگ جوانی و فرهنگ مصرف مواد مخدر برگزیده اند سبک زندگی خود را برساخته و سلیقه هایشان را در انتخاب مصارف فرهنگی، انتخاب های تحصیلی، سلیق هنری، ارتباطات، دین داری، تحصیل، باورهای فرهنگی و اجتماعی، مناسک مصرف و تجربه دوگانه ای که برای مصرف قائلند با مصرف مواد ادغام و در زندگی روزمره خود اعمال می کنند. این نسل با دانشی که بر اثر جستجو و مطالعه پیرامون مواد کسب کرده است در حال بازتولید الگوهای جدیدی در مصرف مواد مخدر است. در این الگوی جدید دانشجوی مصرف کننده مواد ضمن متمایز کردن خود از سایر گروه های مصرف کننده بر اهمیت گزینش های خود بر سبک زندگی اش صحنه می گذارد و روایتی را از مصرف خود ارائه می دهد که به شدت سیال، برساخته و

پویاست. منبع: مابین کارشناسی ارشد مطالعات فرهنگی، دانشگاه علم و فرهنگ، (۱۳۹۶)

اعتیاد و دانشجویان به روایت اساتید دانشگاه ها

برخورد مناسب با دانشجوی معنادار و وظیفه همه مسئولان است

دکتر مهدی قراچه داعی، استاد دانشگاه و روانشناس

برداشت اول جوانان و بحران هویت: به عقیده بسیاری از کارشناسان در جامعه امروز ایران، جوانان دچار نوعی بحران هویت هستند که این مسئله موجب بحران در ساختار روانی و برهم خوردن آرامش انسان می شود و جوانان را به سمت اعتیاد سوق می دهد.

برداشت دوم کوهی از مشکلات: جوانان امروز حائفه ما علاوه بر مشکلات طبیعی دوران جوانی با مشکل تغییر هویت قدیمی به هویت جدید و همه های فرهنگی جامعه روبرو هستند و این مشکلات را دو چندان کرده است.

برداشت سوم جوانان و روی آوردن به اعتیاد: طبق آخرین آمار ستاد مبارزه با مواد مخدر بیش از یک میلیون و ۲۰۰ هزار معتاد در کشور وجود دارد که در این بین، تعداد زیادی را جوانان تشکیل می دهند و از میان آنها تعدادی نیز در دانشگاه ها مشغول به تحصیل هستند.

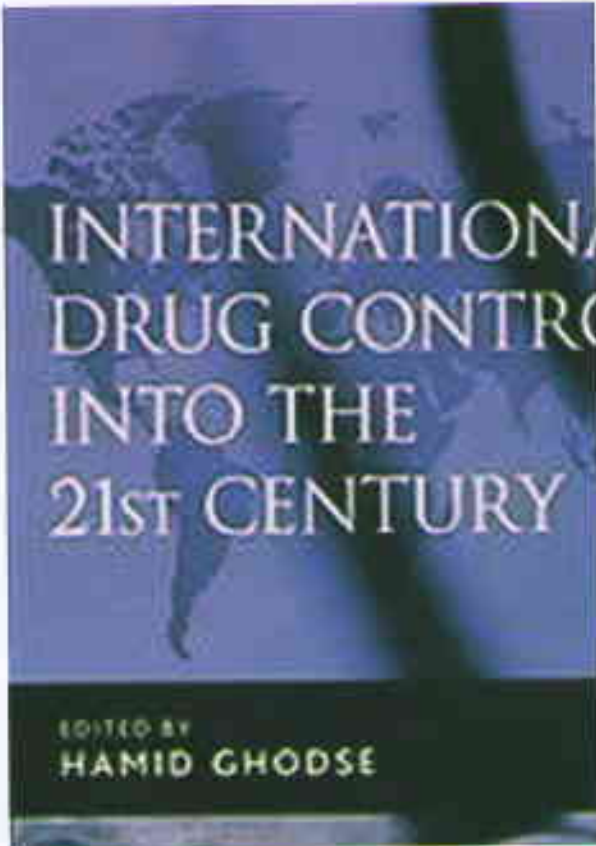
دکتر مهدی قراچه داعی، استاد

دانشگاه و روانشناسی در گفت و گو با «شبکه خبردانشجو»، در مورد معضل اعتیاد در دانشگاه ها می گویند: بالا رفتن آمار معتادان در دانشگاه ها برای جامعه ما پدیده خوشایندی نمی تواند باشد، بنابراین باید با این قضیه برخورد جدی و همه جانبه صورت گیرد. ضرورت تدوین یک کتاب درسی در مورد مواد مخدر در دانشگاه به مراتب بیشتر از کتاب های دیگر است. ارائه آموزش های سریع و مستقیم و برگزاری همایش ها و سمینارهای علمی مخصوص دانشجویان می تواند نقش بسزایی در کاهش آمار اعتیاد داشته باشد. برخورد نامناسب با دانشجوی معتاد می تواند زمینه فراگیرتر شدن این معضل را فراهم کند و برخورد مناسب و وظیفه همه مسئولان امر است. می توان برای دانشجوی معتاد یک زمان مشخص ترک تعیین کرد. می توان در دانشگاه ها یک واحد روانشناسی برای این افراد قرار داد تا با مراجعه به این دفاتر مشکلات خود را مطرح کنند.

دانشجویان ورودی جدید بیشتر در معرض این تهدید هستند. این دسته از افراد به خاطر تغییرات ناگهانی که با آن مواجه می شوند و از محیط کوچک دبیرستان به محیط بزرگتری و اجتماعی تری همانند دانشگاه وارد می شوند بیشتر در معرض این بلای خانمانسوز قرار دارند. قبل از هر اقدامی، برگزاری یک دوره کلاس اولیه برای آشنایی این دسته از دانشجویان با خطرات مواد مخدر می تواند نقش بسزایی در آشنایی این افراد با معضل اعتیاد و نقش دانشگاه در برقراری ارتباط آنها با جامعه داشته باشند. صدا و سیما و رسانه های جمعی با رویکرد جامعه محوری خود، بخصوص در بحث دانشگاه ها می توانند از وقوع حوادث ناگوار جلوگیری به عمل آورند (منبع: شبکه خبر دانشجو).

کنترل بین المللی مواد مخدر تا قرن ۲۱

این کتاب توسط دکتر حمید قدس، با تحلیلی جامع از سوء مصرف مواد مخدر، اعتیاد و روش های آن ویرایش و در اختیار مخاطب قرار گرفته است که در مرکز هم اندیشی جهانی راه برتر CUDRAS به زبان فارسی برگردانده شده است. در بخش هایی از این کتاب، به مواضع قاطعی در قبال عواقب ناشی از مواد مخدر در عصر حاضر و نیز مباحث مرتبط با جامعه اشاره شده است.

مخاطب حین مطالعه این کتاب، به تنوعی از موضوعات چالش برانگیز در مورد روش کار گروه های فشار روپروست که منجر به تحولات ملی و بین المللی کنترل مواد مخدر شده و به دقت مورد تحلیل و بررسی قرار گرفته است. این کتاب حاصل مطالعات وسیع اتحادیه اروپا می باشد که طی ۱۵ سال اخیر صورت گرفته اند و هر مضمون آن از نظر گروه های کارشناسی گذشته است که بی دریغ وقت خود را صرف تحقیق نموده اند در میان بسیاری از روندهای مورد بحث، می توان از قانونگذاری مواد مخدر، پیشگیری، درمان، بازسازی و اقتصاد خرد و کلان، کاهش تولید و تقاضا و نیز پولشویی نام برد.

کتاب مذکور مرجع ارزشمندی است برای پیشکسوتان آکادمیک و سیاستگذاران در حوزه قانونمندی، بهداشت، خدمات اجتماعی، علوم رفتارشناسی مواد مخدر و مشتقات آن. محتوی این کتاب شامل: پیشگفتار، مقدمه، قانونگذاری کنترل شده بین المللی، مواد مخدر و اهمیت موضوع کاهش تقاضا، ارزیابی کارآیی تمهیدات کنترل مواد مخدر در عرصه بین الملل، پولشویی، سوء مصرف مواد و عدالت جنایی، پیشگیری از مصرف در شرایط رو به افزایش تجارت غیر قانونی مواد مخدر از سوی دیگر می باشد.

کنترل بین المللی مواد مخدر در یک نگاه می تواند شامل بارتاب های گذشته، حال، آینده، فرغ شدن از عواقب دردآور ناشی از آن، زدنید مصرف مواد مخدر کنترل شده در حوزه بین المللی، جهانی شدن و تکنولوژی های جدید، چالش های قانونمند کردن مواد مخدر در قرن ۲۱، توسعه اقتصادی و تجارت غیر قانونی مواد مخدر، جنایت و ایجاد توحش عمومی: اثرات حداقل، یکپارچه کردن، انسجام بخشیدن به استراتژی های کاهش تقاضا و تولید که رهنمون رهیافت های تعدیل شده ای می باشند، توسعه جایگزین و قانونمندی، مواد مخدر کنترل شده در عرصه بین الملل و بازارهای غیر قانونی باشد.

دکتر حمید قدس، پروفیسور رشته "روانپزشکی با گرایش سیاست های بین المللی مواد مخدر" در دانشگاه لندن، بیش از ۳۵ سال درحوزه اعتیاد، سیاست های پیشرفته آکادمیک و کلینیکال آن و خط مشی کنترل مواد مخدر در عرصه ملی و بین المللی فعالیت داشته است.

مشارکت های علمی-تحقیقاتی وی در دانشگاه ها، کالج های سلطنتی، موسسات بهداشت ملی و همکاری با نهادهای داوطلب و مردمی از سایر سوابق حرقه ای ایشان محسوب می شوند. وی موفق به دریافت جایزه CBE نیز شده است. همچنین وی ویراستار ژورنال های تخصصی و بین المللی روانپزشکی و اجتماعی بوده است.

قدس عضو هیأت مشاوران تخصصی WHO در خصوص سوء مصرف مواد

کتاب مذکور مرجع ارزشمندی است برای پیشکسوتان آکادمیک و سیاستگذاران در حوزه قانونمندی، بهداشت، خدمات اجتماعی، علوم رفتارشناسی مواد مخدر و مشتقات آن.

مخدر می باشد ریاست دیپارتمان سازمان کنترل مواد مخدر بین المللی نیز طی سال های ۹۴-۱۹۹۳، ۹۸-۱۹۹۷، ۲۰۰۱-۲۰۰۰ و ۲۰۰۵-۲۰۰۴ به عهده ایشان بوده است.

تأکید این کتاب بر امنیت بهداشت عمومی است. همچنانکه بر اثر گذاری های توسعه و قانونمندی کنترل مواد پرداخته می شود کتاب دکتر قدس، ادراک جهان شمولی را از مواد مخدر به طیف گسترده ای کشانده است و توانسته این لزوم را بارانه مستندات مرتبط، نقش اهم و عمده خود را در کنترل مواد مخدر، تثبیت نماید.

«آنتونیو ماریا کوستا» مدیر اجرایی دفتر سازمان ملل متحد زوی بحث مواد مخدر و جرائم آن، سر فصل های ارائه نموده است که ضرورت مطالعه این کتاب را برای هر کسی که جویای اطلاعات معتبر در خصوص کنترل مواد مخدر در قرن ۲۱ را، تأکید می کند. (منبع: www.cudras.ir)

سایت ستاد مبارزه با مواد مخدر www.dchq.ir

اهداف و معرفی سایت

- ارتقای امر اطلاع رسانی هدفمند و نیز افزایش سطح دانش تخصصی معلمان، اساتید، دانش آموزان و دانشجویان در امر پیشگیری از اعتیاد به منظور گسترش فرهنگ پیشگیری در محیط های آموزشی
- ارائه اطلاعات و منابع آموزشی کاربردی پیشگیری از اعتیاد برای متخصصان، والدین و احاد جامعه
- ارائه آخرین مدل ها و استراتژی های کارآمد پیشگیری از اعتیاد در کانون های هدف مدرسه، دانشگاه، خانواده، محله، محیط های کاری و رسانه ها
- ایجاد بانک اطلاعات کلیه کارشناسان و متخصصان امر پیشگیری اولیه از اعتیاد در سراسر کشور و تعامل مستمر با آنها
- فراهم کردن بستری مناسب برای تبادل تجربیات بین متخصصان و کارشناسان پیشگیری از اعتیاد در سطح کشور
- دست یابی متخصصان پیشگیری از اعتیاد به آخرین دستاوردهای پژوهشی کشور در این عرصه
- آموزش و آشنایی با عوارض و پیامدهای سوء مصرف مواد در ابعاد مختلف
- تقویت دانش بومی در برنامه های پیشگیری
- بهره گیری از آخرین تحارب جهانی در عرصه پیشگیری از اعتیاد

زیر نظر شورای سیاست گذاری

سر دبیر: محمدعلی زکریایی

مدیر هنری: امور هنری جامعه و فرهنگ

همکاران این شماره:

- دکتر مهدی قراچه داغی

- دکتر محمد رضایی

- طیبه طائب

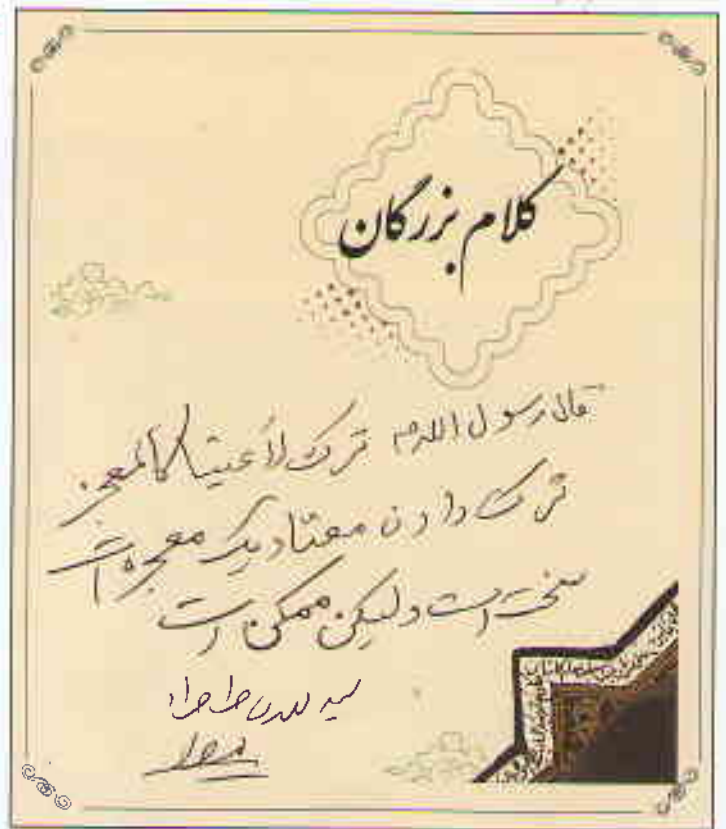
کلیه حقوق مادی و معنوی مطالب این نشریه محفوظ و متعلق به اداره کل امور فرهنگی و اجتماعی وزارت علوم، تحقیقات و فناوری می باشد

نقل مطالب با ذکر نام منبع، مجاز می باشد

نشانی: تهران، شهرک قدس، میدان صنعت، خیابان خوردین، خیابان هرمزان، نبش خیابان پیروزان جنوبی، وزارت علوم، تحقیقات و فناوری، اداره کل فرهنگی و اجتماعی

اساتید، مسئولین، و کارکنان محترم دانشگاه های می توانند نظرات و پیشنهادات خود را در مورد گاه نامه پیشگیری توین به آدرس اینترنتی زیر ارسال نمایند.

f_ejtemaee@mst.ir | www.pishgirinovin.com

حجت الاسلام والمسلمین سید مهدی طایبی

حاجار حجتی ایران
JAMAL RAHMATI/IRAN